

Kom ons koester tradisies en praktyke wat transformierend en mooi is

Nico Koopman*

Liewe kinders

In hierdie dertigste jaar van demokrasie in ons land, vier ons Erfenisdag (24 September) om oor ons ryke en diverse erfenis, tradisies en praktyke as Suid-Afrikaners na te dink en dit te vier. As deel van vanjaar se feesvieringe moet ons ook nadink oor die impak van verskillende tradisies en praktyke op ons lewens.

Tradisie beteken letterlik dinge wat van geslag tot geslag oorgedra word. In 'n godsdienstige konteks verwys tradisie na die geestelike en etiese insigte en waardes wat oor millennia oorgedra word. Volgens die Britse filosoof Alasdair MacIntyre verwys praktyke na die gemeenskaplike, kollektiewe, gekoördineerde, koherente, chronologiese aktiwiteite waaraan ons deelneem, ter wille van die inherente goedheid daarvan, en ter wille van die goed wat dit tot stand bring. In geloofsgemeenskappe neem mense deel aan praktyke soos aanbidding, dienslewering, dialoog, getuienis, sielsgemeenskap, leer en onderrig.

Die Suid-Afrikaanse teoloog John De Gruchy het die idee van die transformasie van tradisies bekend gestel. Hierdie uitdrukking het 'n tweeledige betekenis. Dit verwys na die feit dat tradisies die wêreld rondom hulle kan transformeer. 'n Goeie tradisie sal die werklikheid transformeer in die rigting van waardigheid vir almal, genesing vir almal, geregtigheid vir almal, vryheid vir almal en gelykheid vir almal. Die tweede betekenis van transformasie van tradisie is die feit dat 'n goeie tradisie homself konsekwent van binne af transformeer.

In hierdie verband het die Amerikaanse teoloog Jaroslav Pelikan gesê: "Tradisie is die lewende geloof van die dooies; tradisionalisme is die dooie geloof van die lewendes." Tradisionalisme, of slegte tradisie, het 'n arrogante sin vir selfgenoegsaamheid en volmaaktheid; dit is nie oop vir kritiek van buite en van binne nie; dit glo daar is nie 'n moontlikheid vir nuwe dinge, vir dinge wat vir die eerste keer gesê of gedoen kan word nie. Goeie tradisie, aan die ander kant, is altyd selfkrities, altyd oop vir eksterne kritiek, oop vir ander stemme, leer die hele tyd, leef in gesprek met die verlede, identifiseer en raak voortdurend ontslae van verontmenslikende elemente.

Die praktyke waaraan ons deelneem, kan ook op 'n vermenslikende of verontmenslikende manier funksioneer. Transformerende praktyke vernuwe hulself voortdurend en vernuwe die wêreld rondom hulle. As mensdom het ons sekere uitoefenings nodig. Hierdie praktyke behoort egter altyd die toets van menswaardigheid vir almal te slaag. Op alle vlakke van die samelewing – persoonlike lewe, professionele lewe, openbare lewe, planetêre lewe – is die lakmoestoets vir goeie tradisies en goeie praktyke of dit waardigheid vir almal bevorder, genesing vir almal, geregtigheid vir almal, vryheid vir almal en gelykheid vir almal.

Godsdienstige instellings wat die lewens van soveel mense beïnvloed, veral in Afrika, moet hierdie toets op hul praktyke toepas. Hulle moet hulself belangrike vrae soos die volgende afvra: Hoe beïnvloed die skepping van skuldgevoelens menslike vryheid? Hoe beïnvloed die valse verwagting van die voorspoedevangelie met sy belofte van rykdom as jy spesifieke

godsdienstige reëls gehoorsaam, die selfbeeld en waardigheid van arm mense, veral wanneer hulle nie van armoede bevry is nie? Hoe beïnvloed die uitbeelding van mans as verhewe bo vroue op verskeie maniere die waardigheid, waarde, aansien en florering van vroue?

Kulturele praktyke moet ook met die maatstaf van waardigheid gemeet word. Ontgroeningspraktyke wat die gesondheid van jong mans negatief beïnvloed, en wat selfs tot die dood lei, moet deur die lens van waardigheid en genesing vir almal beskou word. Praktyke soos vroulike genitale verminking moet deur die lens van waardigheid beoordeel word, veral vir dié wat die kwesbaarste is.

Ons tradisies en praktyke in die politieke en sosio-ekonomiese sfere van die lewe moet ook krities onder die loep geneem word. Ons moet die politieke en ekonomiese beleid wat hierdie tradisies en praktyke produseer, toets deur te vra of dit waardigheid, geregtigheid en gelykheid vir almal bevorder.

As iemand wat by 'n universiteit werk, glo ek tradisies en praktyke in primêre, sekondêre en tersiêre onderwys moet ook die toets van waardigheid, genesing, geregtigheid, vryheid en gelykheid slaag. Tradisies en praktyke van leer en onderrig, navorsing en innovasie, sosiale impak en internasionalisering, sport, kuns en kultuur, en veral van die lewe saam op kampusse en in koshuise, behoort waardigheid en geregtigheid op ons kampusse en in ons samelewing te beliggaam en te bevorder. Opvoedkundige instellings verteenwoordig in 'n groot mate die kollektiewe drome en visies van samelewings. Aangesien hulle dít verteenwoordig wat samelewings streef om te word, moet hulle by uitstek ruimtes wees waar waardigheid en geregtigheid seëvier.

Die Franse filosoof Paul Ricoeur beskryf die etiese lewe as 'n lewe waar dit wat wys, regverdig, reg, goed en op die duur mooi is, heers. Etiek vind sy klimaks in estetika. Skoonheid is die hoogtepunt van wat eties goed is. Ons kampusse is uitstekend wanneer hulle streef na en beliggaam wat mooi is – mooi tradisies en praktyke. Universiteite en ander opvoedkundige instellings is skeppers en kurators van mooi tradisies en praktyke, maar ook kritici van lelike tradisies en praktyke.

So, kinders, terwyl ons vanjaar se Erfenisdag vier, laat ons transformerende en mooi tradisies en praktyke nastreef en koester!

*Prof Nico Koopman is Viserektor vir Sosiale Impak, Transformasie en Personeel aan die Universiteit Stellenbosch.